

Nálezové súbory z germánskych sídlisk na juhozápadnom Slovensku s prítomnosťou mincí z druhej polovice 3. storočia

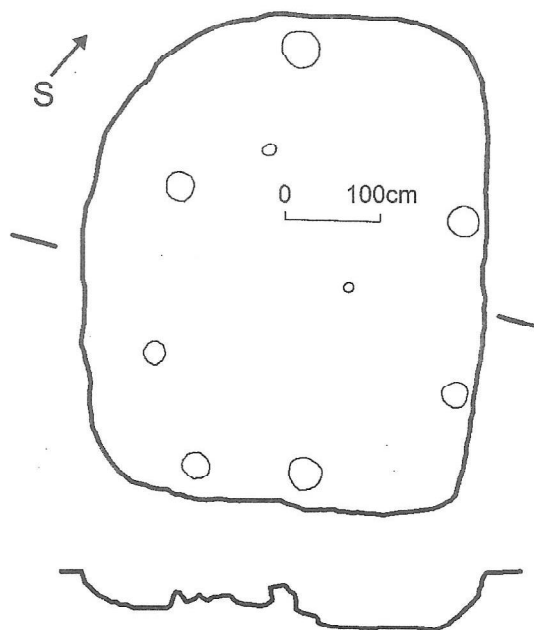
OBJEKT Č. 1/96 ZO STUPAVY, POLOHA MORÁVKOVE POLE

VLADIMÍR TURČAN

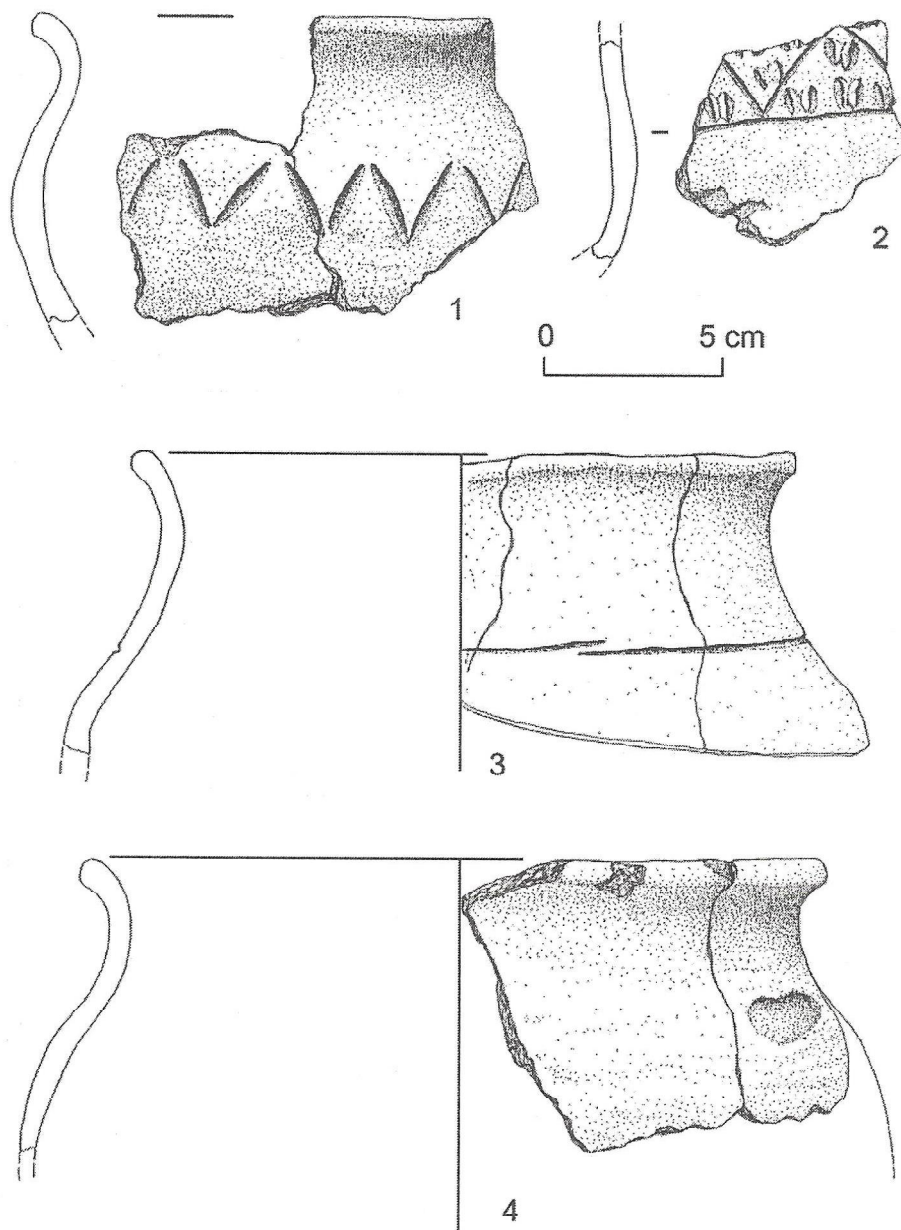
V súvislosti s komplexným revíznym výskumom stavebného komplexu z doby rímskej v Stupave, okr. Malacky (predbežná správa: Staník – Turčan 2000, 22–26) sa venuje pozornosť aj priamemu okoliu lokality z hľadiska jej hospodárskeho a sídelného zázemia. V tejto súvislosti boli preskúmané aj tri germánske objekty sídliskového charakteru, situované severozápadne od rímskeho stavebného komplexu. Lokalita, označená ako „Morávkove pole“ (názov podľa majiteľa parcely), bola zachytená na jar roku 1996, keď po hlbokej orbe sa na povrch dostala prevrátená horná časť výplne z troch objektov, ktoré boli v rokoch 1996 – 1999 postupne skúmané (Staník 1998, 152). Poloha sa nachádza severozápadne od opevneného komplexu z doby rímskej; ide vlastne o ten istý kopec, pričom germánske objekty ležia na jeho severnom svahu a rímska stanica na južnom svahu. Z hľadiska témy kolokvia je dôležitý objekt č. 1/96, v ktorého výplni sa našli dve mince, konkrétne antoninianus cisára Proba (276 – 282) a denár cisára Elagabala (218 – 222), určené E. Mínavičovou (Mínavičová 2002, 186–187).

Objekt 1/96

Objekt patrí k polozahĺbeným sídliskovým germánskym objektom pôdorysných rozmerov 510 x 420 cm so zaoblenými rohmi. Od úrovne, ktorá umožňovala v teréne rozoznať jeho steny, je zahĺbený max. 50 cm. Dlážka bola tvorená len udupaným žltým podloží, stopy vymazávania sa nezistili. Cez dno bolo prerazených spolu osem

Obr. 1 Stupava, Morávkove pole. Objekt 1/96: pôdorys a profil

Obr. 2 Stupava, Morávkove pole. Objekt 1/96: výber z germánskej keramiky

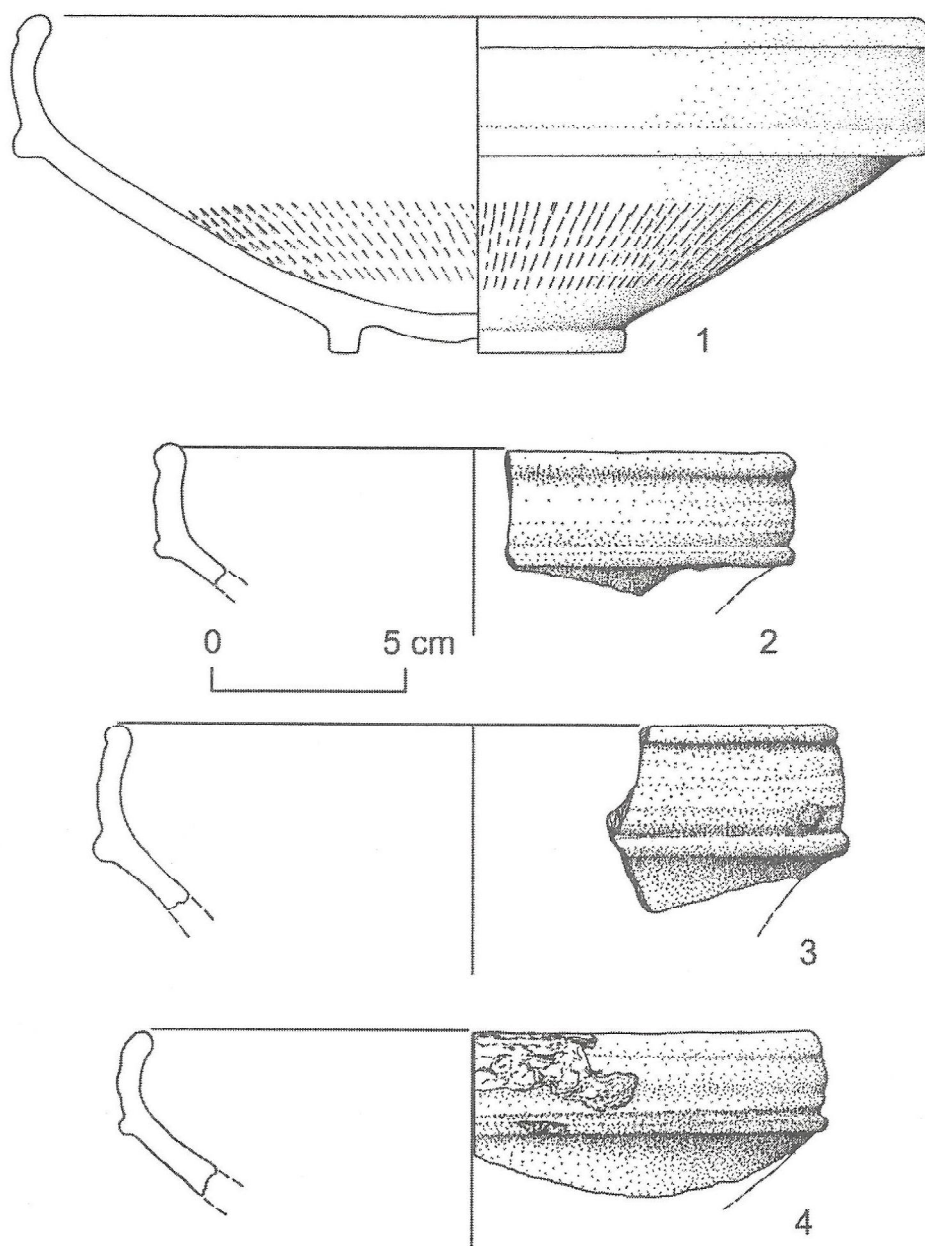
kolových jám, z toho sedem sa nachádzalo pri stenách, pričom dvojica na západnej strane bola posunutá asi 60 – 80 cm do priestoru objektu. Priemer kolových jám na úrovni dlážky nepresahoval 40 cm pri max. hĺbke 60 cm (obr. 1).

Podľa triedenia T. Kolníka ide o typickú germánsku obytnú stavbu typu AIII, pre ktoré je charakteristický štvoruholníkový pôdorys so zaoblenými rohmi a s kolovými jamkami usporiadanými do šesťuholníka (Kolník 1962, 366–368). V našom prípade je základná kolová schéma tohoto pôdorysného typu doplnená o ďalšiu kolovú jamu pri juhovýchodnej stene. Iná, menšia kolová jamka je umiestnená zhruba v strede severnej polovice objektu. Táto jamka však zrejme nesúvisela s nosnou konštrukciou stavby, ale skôr patrila k vnútornému vybaveniu. V juhozápadnej časti objektu sa nachádzala deštrukcia mazanice tvarom pripomínajúcim tehly; pravdepodobne išlo o pozostatky pece. Nakoľko z tesnej blízkosti deštrukcie pochádzajú bochníkovité tvary po tavbe železa, možno dať nálezy do vzájomného súvisu. Remeselná činnosť je tu doložená aj polotovarmi z kostí, resp. odpadom po ich spracovaní (ako zaujímavý nález možno uviesť torzo malej písťalky).

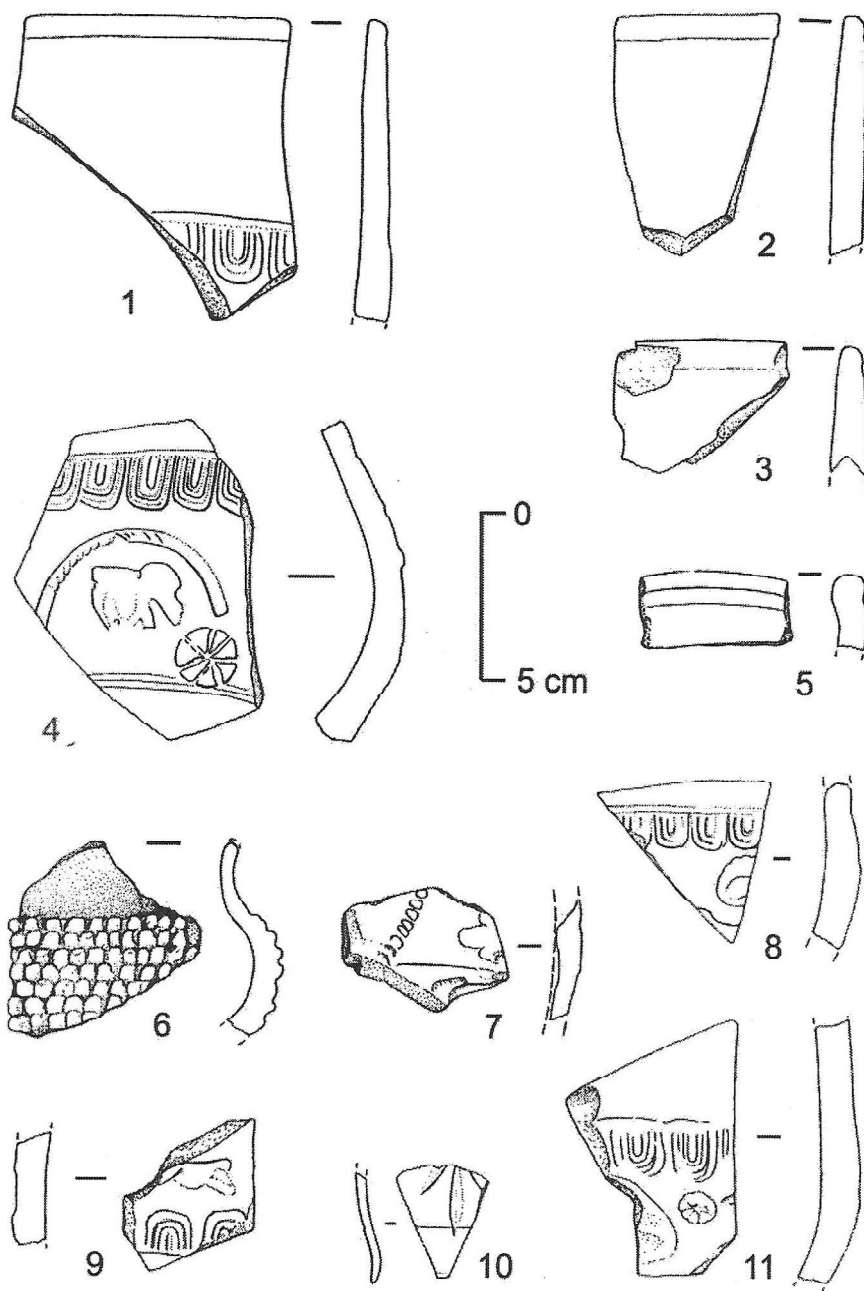
Vo výplni objektu prevažovali úlomky keramiky, z toho 75 % germánskej a 25 % provincionálne-rímskej. Germánska keramika je zastúpená predovšetkým hrncovitými tvarmi, esovite profilovanými a s von vyťahnutým zaobleným ústím, výnimočne šikmo presekávaným. Telá nádob sú zdobené šikmými ryhami, vrypami nechťom, menej často žliabkovaním či vtláčanými trojuholníčkami, prípadne jednoduchým alebo viacnásobným obvodovým ryhovaním. Okrem hrncovitých tvarov nechýbali v nálezoch ani časti nádob s dovnútra zatiahnutým okrajom (výber nálezov: obr. 2).

V skupine provincionálne-rímskej keramiky sú výrazne zastúpené predovšetkým prstencové misky (obr. 3). Patria k štandardnej zložke importovaného tovaru do barbarika; v podstate nechýbajú na žiadnom sídlisku. Skutočnosť, že ťažisko ich výskytu je za severnou hranicou Impéria a nie na vlastnom území Rímskej ríše, viedlo bádateľov k úvahám o ich možnej výrobe na export (Krekovič 1981, 365). V nálezovom celku objektu 1/96 v Stupave, poloha Morávkove pole je ich výskyt mimoriadne dôležitý predovšetkým z hľadiska datovania, konkrétne jeho spodnej hranice. V minulosti niektorí bádatelia kládli záver výskytu prstencových misiek na začiatok 3. storočia, pričom uvažovali buď o ich zániku (Pernička 1958, 61) alebo o vyústení v neskororímsky typ kónických misiek (Kolník 1963, 122). E. Krekovič (1981, 365) toto datovanie spochybnil. Hojné zastúpenie prstencových misiek v sledovanom objekte spolu s mincou cisára Proba (276 – 282), ako je uvedené vyššie, jeho pochybnosti potvrdzujú. V súvislosti s rozšírením predmetného tvaru misiek je zaujímavý názor M. Janča, podľa ktorého bol tento artikel rozšírený hlavne v súvislosti s markomanskými vojnami a dovážaný do operačného priestoru rímskych légii. V germánskych domácnostiach sa podľa tohoto bádateľa ocitli až po odchode Rimanov v roku 180 (Jančo 2003, 278). Táto teória však naráža na chronologický problém, ako je uvedené vyššie. Datovanie výplne objektu 1/96 korešponduje s predbežným datovaním konca rímskeho osídlenia v polohe Kopec, do druhej polovice 3. storočia. Nemožno skutočne vylúčiť, že ide o materiál, prenesený Germánmi po odchode Rimanov do ich vlastných prírbytkov.

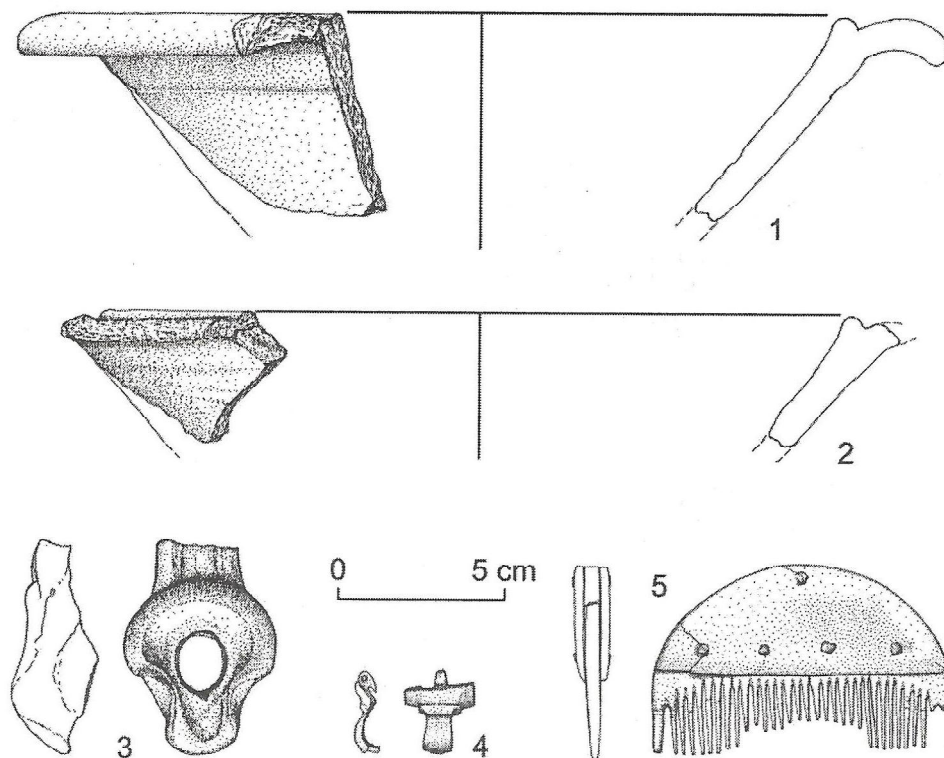
Terru sigillatu zastupuje v sledovanom celku niekoľko fragmentov (obr. 4: 1–5, 7–11), pre ktoré nachádzame analógie aj priamo v nálezoch z rímskej stanice, datovaných do prvej polovice 3. storočia (Kuzmová 1997, 130, Taf. 21: 1).

Obr. 3 Stupava, Morávkové pole. Objekt 1/96: výber z nálezov prstencovitých misiek

Obr. 4 Stupava, Morávkove pole. Objekt 1/96; 1 – 5, 7 – 11: terra sigillata, 7: germánska keramika

Obr. 5 Stupava, Morávkové pole. Objekt 1/96; 1 – 3: keramika, 4: bronz, 5: kost

Z nekeramických nálezov si z hľadiska chronológie zaslúži pozornosť fragment bronzovej kolienkovitej spony, z ktorej sa zachovala časť s doštičkou (obr. 5: 4), datovanej rámcovo do 2. – 3. storočia (Lamiová-Schmiedlová 1961, 19). Do tohoto horizontu možno zaradiť aj kostený trojdielny jednostranný hrebeň s rukoväťou tvarovanou do kruhu (obr. 5: 5), podľa triedenia S. Thomasovej typ I. Výskyt uvedených hrebeňov bádateľka kladie od druhej polovice tretieho až do začiatku 4. storočia (Thomas 1960, 86–92).

Záverom stručného predbežného vyhodnotenia nálezového celku z objektu 1/96 v Stupave, poloha Morávkové pole možno uviesť, že antoninianus cisára Proba (276 – 282) patrí zrejme k najmladším artefaktom v jeho výplni, zatiaľ čo počiatok výskytu ostatných nálezov v germánskom prostredí možno datovať už do prvej polovice tretieho storočia. Interpretácia tohoto faktu súvisí samozrejme aj s definovaním pojmu „nálezový celok“ (k tomu Vencel 2001, 594 a ď.). Ak ale dáme výplň z objektu do kontextu s rímskou stanicou, vzdialenou od preskúmaného objektu len niekoľko desiatok metrov juhovýchodným smerom, môže tento fakt snáď súvisieť s tým, že išlo o zvyšky pôvodného inventára z už opustených antických objektov. Mince teda nedatuje dobu výroby artefaktov, ktoré vo výplni objektu sprevádzala, ale dobu ich znehodnotenia a odhodenia do zahĺbenej časti ob-

jektu, ktorý bol v tom čase už smetiskom. Koniec pobytu Rimanov v Stupave by snáď potom bolo možné datovať predbežne do druhej polovice 3. storočia. Tieto otázky treba však, až do celkového vyhodnotenia dokladov osídlenia doby rímskej z celého areálu, považovať za otvorené.

LITERATÚRA

- JANČO, M. 2003: Rímsko-provinciálna úžitková keramika v Čechách. *Archeologie ve středních Čechách* 7/1, s. 261–318.
- KOLNÍK, T. 1962: Nové sídliskové nálezy z doby rímskej na Slovensku. *Arch. Rozhledy* 14, s. 344–397.
- KOLNÍK, T. 1963: Sídlisko z mladšej doby rímskej v Červenku. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 11, s. 344–397.
- KREKOVIČ, E. 1981: Rímska importovaná keramika na Slovensku. *Slov. Arch* 29, s. 341–376.
- KUZMOVÁ, K. 1997: Terra sigillata im Vorfeld des nordpannonischen Limes. Nitra.
- LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 1961: Spony z doby rímskej na Slovensku. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 5.
- MINAROVICHOVÁ, E. 2002: Rímske mince zo Stupavy – z polohy Morávkove pole. *Slov. Num.* 16, s. 186–187.
- PERNIČKA, R. M. 1958: Zur Verbreitung und Typologie der römerzeitlichen Ringschüsseln. *Sborník Prací Fil. Fak. Brno* E3, s. 53–74.
- STANÍK, I. 1998: Další rok revízneho výskumu v Stupave. *AVANS v roku 1996*, s. 152.
- THOMAS, S. 1960: Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 8, s. 54–215.
- STANÍK, I. – TURČAN, V. 2002: Rímska stanica v Stupave. *Pam. Múz.* 3, s. 22–26.
- VENCL, S. 2001: Souvislosti chápání pojmu „nálezový celek“ v české archeologii. *Arch. Rozhledy* 53, s. 592–614.

Die Fundkomplexe von germanischen Siedlungen der Südwestslowakei mit Münzen aus der zweiten Hälfte des 3. Jahrhunderts

OBJEKT NR. 1/96 AUS STUPAVA, DIE FUNDSTELLE MORÁVKOVE POLE

VLADIMÍR TURČAN

Das Objekt wurde entdeckt im Zusammenhang mit einer Untersuchung des Hinterlandes vom Baukomplex aus der römischen Kaiserzeit in Stupava, Bez. Malacky. Es befindet sich nordwestlich der angeführten Fundstelle und gehört zu eingetieften Siedlungsobjekten mit gerundeten Ecken und mit Gruben nach Tragpfosten der Dachkonstruktion. Das grundlegende Pfostenschema wird in diesem Fall durch eine weitere Pfostengrube an der Südostwand ergänzt, offenbar ein Relikt der Inneneinrichtung (Abb. 1).

In der Objektfüllung wurden Münzen entdeckt, u.z. ein Antoninianus von Kaiser Probus (276–282) und ein Denar von Kaiser Elagabalus (218 – 222). Im Rahmen des Keramikmaterials waren 75 % Funde barbarischer Herkunft (Auslese auf Abb. 2) und 25 % provinziell-römischer Keramik. Aus chronologischer Sicht verdienen die Aufmerksamkeit eine deutliche Vertretung von Ringschalen (Abb. 3) sowie ein Fragment von Terra Sigillata (Abb. 4). Von den metallischen Funden ist das Fragment einer bronzenen Kniefibel

(Abb. 5: 4) zu erwähnen, datiert rahmenhaft ins 2. – 3. Jahrhundert und von den nichtmetallischen einseitiger dreiteiliger Knochenkamm (Abb. 5: 5), datiert von der zweiten Hälfte des 3. bis an den Anfang des folgenden Jahrhunderts. Die Füllung des Objektes 1/96 von Stupava kann man mit dem Untergang des obengesagten Antikgebäudes in Zusammenhang bringen.

PhDr. Vladimír Turčan, Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Žižkova 12, 810 06 Bratislava, P.O.BOX 13, archeolog@snm.sk